

U potrazi za mirom i blagostanjem: hrvatske zemlje u 18. stoljeću, ur. Lovorka ČORALIĆ, Biblioteka Povijest Hrvata, sv. V, Matica hrvatska, Zagreb, 2013., 553 str.

U izdanju Matice hrvatske izašao je, kao prvi u nizu predviđenog sedmosveščanog izdanja, peti svezak u Biblioteci Povijest Hrvata pod naslovom *U potrazi za mirom i blagostanjem: hrvatske zemlje u 18. stoljeću* (urednica izdanja Lovorka Čoralić; glavni urednik biblioteke Zoran Ladić; glavna urednica izdavačke djelatnosti Matice hrvatske Romana Horvat). Knjiga predstavlja sintezu hrvatske povijesti 18. stoljeća u kojem su glavne odrednice razjedinjenost hrvatskih zemalja, protuosmanski ratovi, migracije i demografski oporavak, reformski zahvati habsburških vladara na hrvatskom sjeveru te razvojni kontinuitet juga, gospodarski zamah pomorske trgovine, crkvene reforme i administrativni preustroj. U Zapadnoj Europi to je stoljeće doba prosvijećenosti, baroka i rokoka, intelektualizma, stremjenja sreći ne samo pojedinca već i društva u cjelini. Noviteti toga vremena šire se u sve temeljne životne sastavnice hrvatskih krajeva, doduše nejednako i ovisno o zadanosti društvenoga razvoja pojedinih regija.

Knjiga u dvadesetak poglavlja, podijeljenih u tri središnje tematske cjeline, predstavlja temeljne razvojne sastavnice prosvijećenog doba. Unutar prve cjeline *Opći pregled – temeljne razvojne sastavnice* (3-256) obrađene su teme promatrane na globalnoj, općehrvatskoj razini. Prvo se donosi pregled vojno-političkih zbivanja, zatim slijede poglavlja o upravnim ustanovama i sustavu vlasti, demografskim gibanjima, urbanom razvoju i društvenim slojevima (u zasebnim su poglavljima obrađeni plemstvo i seljaštvo). Potom se prikazuje gospodarski razvoj na osnovi raščlambe nekoliko temeljnih privrednih grana (poljodjelstvo, ribarstvo, obrti, manufakture, pomorstvo i trgovina) te teritorijalni ustroj i vojne postrojbe kako u sjevernoj Hrvatskoj kroz austrijske ratove i preustroj Vojne krajine tako i na području od Mletačke Istre do Boke i Budve. Vjerske prilike prikazane su kroz reforme u duhu prosvjetiteljstva, teritorijalni i administrativni preustroj, stanje u pravoslavnoj, grkokatoličkoj i židovskoj vjerskoj zajednici te kroz utjecaj redova na vjerski život (benediktinci, augustinci, pavlini, franjevci, kapucini, dominikanci, isusovci, pijaristi, oratorijanci i uršulinke). Osim navedenoga, pažnja je posvećena i pučkim pobožnostima te crkvenoj baroknoj likovnoj umjetnosti. U poglavlju koje govori o intelektualnom razvoju, obrađen je odnos prema znanju kao promicatelju napretka, kultiviranje narodnog jezika i rasvjetljavanje narodne povijesti, javni odgoj i obrazovanje, razvoj tiskarstva, čitaonica, afiniteti tadašnje čitateljske publike. Posljednja dva poglavlja bave se pravnom poviješću i prikazom svakodnevnice od zdravstvenih prilika do mode i zabave.

Sljedeća cjelina *Regionalna povijest* (259-403) obrađuje istu tematiku kao i prethodna, no s naglaskom na temeljnim razvojnim sastavnicama na svaku od hrvatskih povijesnih regija zasebno. Razmatraju se povijesno-politička, vojna, upravna, vjerska, pravna, demografska, gospodarska, obrazovna, kulturno-umjetnička i intelektualna pitanja. Poglavlja su podijeljena po regijama na sjevernu i središnju Hrvatsku, istočnu Hrvatsku, dva poglavlja o zapadnoj Hrvatskoj (prvo obuhvaća Gorski kotar, Liku, Krbavu i Primorje, a drugo Istru, Rijeku i Kvarner), dva poglavlja o hrvatskome jugu (prvo se bavi područjem Dalmacije, a drugo Dubrovačkom Republikom i Bokom kotorskom) te naposljetku Bosna i Hercegovina.

Hrvatske zemlje predstavljene u međunarodnome kontekstu državno-političkih, gospodarskih i kulturnih odnosa s europskim zemljama obrađene su u trećoj i završnoj cjelini – *Hrvatska u međunarodnom kontekstu* (407-521). Odnosi s Habsburškom Monarhijom raščlanjuju se počevši od državnopravnog položaja Banske Hrvatske unutar Habsburške Monarhije, interesa Bečkog dvora u Banskoj Hrvatskoj i konceptu Dalmacije i Dubrovačke Republike od strane Habsburgovaca te kroz društvene, kulturne i intelektualne veze. Kroz sferu ratova i politike neutralnosti Mletačke Republike, ustrojstvo mehanizma vlasti u mletačkim stečevinama duž istočnog Jadrana, migracije između dviju jadranskih obala, mletačku gospodarsku politiku, kao i kroz utjecaje i prožimanje školstva, kulture i umjetnosti razmatraju se odnosi Mletačke Republike i hrvatskih zemalja. Veze Hrvata i Svete Stolice prikazane su razmatranjem crkvenog uređenja kao i djelovanjem brojnih pojedinaca. Nadalje, veze Hrvata sa zemljama Zapadne Europe (Francuska, Engleska, Italija) uspostavljene su na više razina – političkoj, diplomatskoj, gospodarskoj, društvenoj i najizraženije na intelektualnom i kulturnom polju. Razmatra se, također, problematika ratovanja hrvatskih vojnika na europskim bojištima, hrvatski posjedi u rukama stranaca nakon procesa dekameralizacije te razvoj ekonomije pod utjecajem fiziokratizma. Odnos sa slavenskim svijetom prikazan je od preteča formulacije ideje o stvaranju velike slavenske zajednice, preko kulturnog slavenofilstva te hrvatsko-poljskih i hrvatsko-ruskih veza. Kompleksne veze Osmanskog Carstva s Dubrovačkom Republikom, hrvatskim krajevima pod mletačkom upravom i s Vojnom krajinom, odnosno područjem pod vlašću Habsburgovaca, raščlanjene su nakon iznesenih podataka o političkoj, gospodarskoj i institucionalnoj krizi unutar Osmanskog Carstva.

Radi lakšeg snalaženja i korištenja knjige, na posljednjim se stranicama nalazi kritički aparat, odnosno Kazalo osobnih imena i Kazalo zemljopisnih pojmova (523-551). Na samom kraju popisani su abecednim redom suradnici koji su sudjelovali u izradbi knjige: Irena Benyovsky Latin, Miroslav Bertoša, Slaven Bertoša, Alexander Buczynski, Željko Holjevac, Ivana Horbec, Ivana Jukić, Maja Katušić, Vjeran Kursar, Nella Lonza, Vesna Miović, Zrinka Novak, Teodora Shek Brnardić, Robert Skenderović, Slavko Slišković, Nataša Štefanec, Darko Vitek, Milan Vrbanus, Zdravka Zlodi te glavna urednica Lovorka Čoralić.

Prikazana je knjiga vrijedan izvor povijesnih podatka za razne profile istraživača zahvaljujući širokom spektru tema koje su obrađene od političkih, vojnih, demografskih, pravnih do vjerskih i crkvenih, kao i tema koje se odnose na zdravstvo ili svakodnevnicu. Pristupačnost i jasnoća objedinjenih radova ovoga izdanja čine knjigu dostupnom – osim znanstvenicima, stručnjacima i studentima – također i najširoj čitateljskoj publici željnoj saznanja o prošlosti svoje zemlje.

Ana Biočić

Stjepan KRASIĆ, **Nastanak i razvoj školstva od antike do srednjega vijeka**, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2012., 312 str.

U izdanju Sveučilišta u Zadru početkom ove godine objavljena je monografija *Nastanak i razvoj školstva od antike do srednjega vijeka*, autora Stjepana Krasića. Riječ je o knjizi koja